

максимально сприятиме розв'язанню цієї актуальної соціально-педагогічної проблеми, визначеної серед пріоритетних завдань державної програми „Вчитель” МОН та АПН України [2].

Висновки... Вивчення досвіду ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи переконливо засвідчив створення вітчизняною вищою школою гнучкого механізму ступеневої підготовки. Однак вдосконалення потребує технологія такої підготовки: мотиваційний, змістовий та операційно-діяльнісний компоненти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вища освіта в Україні : навч. посіб. / В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін. ; за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005. – 327 с.
2. Євтух М. Науково-організаційні проблеми ступеневої професійної підготовки педагогів / М. Євтух // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2005. – Вип. 19, ч.1. – С. 3–8.
3. Історія Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в особах / за заг. ред. В. Є. Береки. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2006. – Т. 1. – 356 с.

Анотація

О.Л.Шквыр

Опыт ступенчатой подготовки будущих учителей начальных классов

В статье описывается опыт ступенчатой подготовки будущих учителей начальной школы в Украине с 1990 по 2010 годы, раскрываются позитивные и негативные тенденции.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, ступенчатая подготовка учителя.

Summary

O.L.Shkvyr

Experience of the Stage Preparation of the Future Primary School Teachers

The experience of the stage preparation of the future primary school teachers in Ukraine since 1990 till 2010 is described in the article, positive and negative tendencies are revealed.

Key words: professional preparation, stage preparation of a teacher.

Дата надходження статті:

„10” лютого 2011 р.

УДК 37.013.42.001(045)

І.М.ШОРОБУРА,

доктор педагогічних наук, професор;

М.М.ВОРНИК,

аспірантка

(м.Хмельницький)

Теоретичні аспекти соціально-педагогічної роботи

У статті уточнено сутність дефініцій „соціальна робота”, „соціально-педагогічна діяльність”, „соціально-педагогічна робота”. Визначено мету, об'єкти та суб'єкти соціально-педагогічної роботи. Виділено і охарактеризовано основні її принципи: принцип компетентності суб'єктів соціально-педагогічної роботи, принцип індивідуально-гуманістичного підходу, принцип системності та конфіденційності.

Ключові слова: соціальна робота, соціально-педагогічна діяльність, соціально-педагогічна робота, принципи соціально-педагогічної роботи.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Соціально-педагогічна діяльність як складова педагогічної діяльності повинна стати невід'ємною складовою фахової підготовки майбутнього педагога, оскільки за вимогами системи освіти сучасного суспільства саме система соціально-педагогічної роботи з надання допомоги особі, яка цього потребує, реалізовує можливості соціуму у допомозі, захисті та підтримці її громадян.

Актуальним є соціально-педагогічний патронаж у системі освіти, який сприяє взаємодії суспільства, навчальних закладів та сім'ї у вихованні дітей, їх соціалізації, забезпечує консультативну допомогу батькам чи особам, що їх замінюють [3].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Поняття „соціальна робота” як професійна діяльність визначають Ю.В.Василькова, Т.А.Василькова, М.П.Лукашевич, І.І.Мигович, А.В.Мудрик; як діяльність із надання допомоги (О.Г.Карпенко, С.В.Тетерський, Е.І.Холостова); як наукову та практичну діяльність (Л.Т.Тюптя, І.В.Іванова, Т.В.Семигіна, І.І.Мигович). Соціально-педагогічну діяльність, як різновид професійної діяльності трактують О.В.Безпалько, М.А.Галагузова, С.С.Пальчевський, Л.І.Буніна; як галузь соціального життя та діяльність із надання допомоги людині (Т.Ф.Алексєєнко, А.Й.Капська). Мету соціально-

педагогічної роботи розглядають О.В.Безпалько, І.Д.Зверева, Т.Ф.Алексеевко; принципи охарактеризовано Т.Ф.Алексеевко, О.В.Безпалько, А.Й.Капською.

Формулювання цілей статті... Метою статті є уточнення педагогічної сутності дефініцій „соціальна робота”, „соціально-педагогічна робота”, „соціально-педагогічна діяльність” та теоретичних аспектів соціально-педагогічної роботи.

Виклад основного матеріалу... У філософському аспекті соціальна робота – це вид діяльності щодо підтримки та індивідуальної допомоги як окремій людині, так і сім’ї, з метою забезпечення її культурного та соціального рівня життя [12]. Національна асоціація соціальних працівників США розглядає „соціальну роботу як професійну діяльність з надання допомоги індивідам, групам і спільнотам, посилення чи відродження їхньої здатності до соціального функціонування та створення сприятливих соціальних умов для досягнення цих цілей” [10, с.16]. Ю.В.Василькова та Т.А.Василькова, визначають соціальну роботу як „професійну діяльність з надання допомоги людині, групі з метою поліпшення їх соціального становища...” [6, с.15]. Такої ж думки дотримуються і науковці М.П.Лукашевич та І.І.Мигович, які під соціальною роботою розуміють „професійну діяльність соціальних інституцій, державних і недержавних організацій, груп і окремих індивідів із надання допомоги у здійсненні успішної соціалізації...” [4, с.11]. А.В.Мудрик визначає соціальну роботу як „професійну діяльність з надання допомоги індивідам, групам, общинам з метою покращення або встановлення їх здатності до соціального функціонування; створення умов, які сприяють досягненню цих цілей в соціумі” [5, с.10]. Неоднозначно тлумачить поняття „соціальна робота” науковець О.Г.Карпенко, який соціальну роботу розмежовує як інструмент соціальної політики; як соціальний локатор, який визначає реальні наслідки соціальної політики; як діяльність з надання допомоги людині, групі осіб, які знаходяться у складній життєвій ситуації, демонструє реальні можливості суспільства і держави щодо соціального захисту; а також, як феномен, який вбирає в себе багатогранність будь-якої особистості і професійної діяльності фахівця у соціальній сфері [10, с.14, 17]. Науковці Л.Т.Тюптя та І.Б.Іванова розглядають поняття „соціальна робота” у двох площинах як наукову та як практичну діяльність. У першому випадку це сфера діяльності особистості, функції якої – вироблення і теоретична систематизація об’єктивних знань про дійсність; це одна з форм суспільної свідомості; це висвітлення окремих галузей наукового знання. А соціальна робота як практична діяльність – це специфічний вид професійної діяльності уповноважених органів з надання державного і недержавного сприяння людині з метою забезпечення матеріального, соціального, культурного рівня її життя, надання індивідуальної допомоги людині, родині чи групі осіб [11, с.16, 17, 30]. Е.І.Холостова вважає, що „сутністю соціальної роботи є надання допомоги індивідам та різним групам в здійсненні ними соціальних прав” [14, с.35]. Актуальним є визначення російського вченого А.І.Ляшенка, який поняття „соціальна робота у широкому розумінні трактує як вплив професіоналів громадськості на соціальне облаштування суспільства..., а у вузькому, як професійну діяльність, яка здійснюється професійно підготовленим спеціалістам і їхнім помічникам і спрямована на надання індивідуальної допомоги людині, сім’ї, групі...” [10, с.16].

Ми цілком погоджуємося з думками Т.В.Семигіної та І.І.Миговича, які соціальну роботу розглядають як науку та практику. Вони вважають, що „соціальна робота – це галузь наукових знань і професійна діяльність, спрямована на підтримання і надання кваліфікованої допомоги будь-якій людині, групі людей, громаді, що розширює або відновлює їхню здатність до соціального функціонування, сприяє реалізації громадянських прав, запобігає соціальному виключенню” [2, с.9]. Поняття „соціальна робота” є дещо ширшим, ніж поняття „соціально-педагогічна діяльність”, оскільки соціальна робота – це вид діяльності державних соціальних органів, спрямований на особистість чи спільноту з метою покращення її соціального статусу, а поняття „соціально-педагогічна робота”, у свою чергу, є різновидом соціально-педагогічної діяльності. Соціальна робота є гуманним видом діяльності, яка ще з давніх часів вважається благодійністю, допомогою нужденним, бідним, сиротам, вдовам. Проте з розвитком суспільства соціальна робота є не лише видом діяльності з надання благодійної допомоги, а й професійною діяльністю (соціальний захист, соціальна підтримка, індивідуальна допомога...) працівників соціальних служб, соціальних педагогів навчальних закладів (підготовка яких здійснюється кваліфіковано у вищих навчальних закладах), яка здійснюється систематично, комплексно та професійно у Центрах соціальних служб для сім’ї дітей та молоді, Службах у справах неповнолітніх, відділах у справах сім’ї та молоді, відділах освіти, школах інтернатного типу та інших освітніх закладах. Як соціальна, так і соціально-педагогічна діяльність здійснюється соціальними педагогами у загальноосвітніх закладах, проте, зважаючи на складне соціально-економічне становище держави, не у всіх закладах освіти забезпечено посаду соціального педагога, тому його функції необхідно виконувати класоводам та класним керівникам, що і є однією з проблем нашого дослідження. Тому доцільно уточнити поняття „соціально-педагогічна діяльність” та „соціально-педагогічна робота”.

Так, на думку О.В.Безпалько та М.А.Галагузової, соціально-педагогічна діяльність виступає різновидом професійної діяльності, спрямованої на успішну соціалізацію, всебічний розвиток та задоволення соціокультурних потреб особистості у суспільстві [1; 15; 7]. С.С.Пальчевський розглядає поняття соціально-педагогічної діяльності як дії соціального педагога, спрямовані на надання психолого-педагогічної підтримки особам з метою їх гармонійного функціонування у суспільстві [6]. Л.І.Буніна розглядає соціально-педагогічну діяльність як вид професійної або волонтерської діяльності, спрямований на створення найкращих умов духовного та психологічного комфорту людини в соціумі, гуманізації її стосунків та надання їй психологічної, моральної, фізичної, медичної та інших видів допомоги [9, с.33].

Доцільним та актуальним у нашому дослідженні є визначення Т.Ф.Алексєенко, яка вважає соціально-педагогічну діяльність галуззю соціального життя, особливістю якої є тривалість та комплексність, а також спрямованість на дітей і молодь, які потребують допомоги у процесі соціалізації та різних життєвих ситуаціях [9, с.48]. Соціально-педагогічна діяльність як галузь педагогічної є системною, не фрагментарною, яку здійснюють для забезпечення соціально-психологічної та моральної стійкості особистості з урахуванням її індивідуальних та соціальних характеристик, для надання людині допомоги у саморозвитку та самореалізації, а інколи і у самореабілітації. В освітніх закладах соціально-педагогічна діяльність спрямована на створення гуманізованих сприятливих соціальних умов для успішної соціалізації школярів, а у разі потреби, на надання ефективної спеціалізованої допомоги (просвітницької, консультативної, превентивної), комплексної підтримки, корекції, консультування сімей щодо успішного виховання та створення оптимальних умов соціалізації учнів.

У свою чергу, соціально-педагогічну роботу класифікують як „різновид соціально-педагогічної діяльності, який здійснюється у певній соціальній інституції та який спрямований на точно визначений об'єкт впливу” [7, с.267]. Цінним є визначення А.Й.Капської, яка соціально-педагогічну роботу розглядає як засіб реалізації соціальної політики, як соціальний локатор який визначає наслідки соціальної політики, і як діяльність із надання різного роду захисту, допомоги та підтримки людині, сім'ї чи спільноті у складних життєвих ситуаціях [8, с.15]. На думку Т.Ф.Алексєенко, „соціально-педагогічна робота становить своєрідну галузь соціального життя, спрямовану на допомогу та підтримку людей різного віку...в різних соціальних середовищах та різних життєвих ситуаціях” [9, с.48].

Отже, сутність соціально-педагогічної роботи полягає у забезпеченні комфортних умов для успішного навчання, виховання та розвитку учня у процесі його соціалізації та реалізації себе як особистості, а також у виявленні та подоланні конфліктних несприятливих ситуацій в учнівських колективах, сім'ях, міжособистісних стосунках та на суспільному рівні.

Соціально-педагогічна діяльність здійснюється суб'єктом і націлена на певний об'єкт та здійснюється з конкретною метою. О.В.Безпалько дотримується думки, що метою соціально-педагогічної діяльності є забезпечення оптимальних умов соціалізації особистості, а конкретизація цієї мети відбувається через завдання, які полягають у створенні сприятливих умов для розвитку та реалізації можливостей особистості, збереження та зміцнення її здоров'я, надання соціально-педагогічної та психологічної допомоги з метою захисту від негативних впливів суспільства [1]. Мета соціально-педагогічної діяльності „полягає у створенні сприятливих соціокультурних умов соціалізації особистості та визначається соціальною політикою держави...” [7, с.265].

У руслі нашого дослідження важливою є думка Т.Ф.Алексєенко, яка метою соціально-педагогічної діяльності вважає допомогу особистості в успішній соціалізації, сприйнятті нею соціальних норм суспільства, забезпеченні психологічної стійкості, особистих прав та потреб; попередження та допомогу у вирішенні складних життєвих ситуацій [9]. Так, метою соціально-педагогічної роботи можна вважати цілеспрямовану психолого-педагогічну допомогу учням та їх сім'ям для їх благополучної адаптації та функціонування у сучасному суспільстві.

Під об'єктом соціально-педагогічної діяльності О.В.Безпалько та М.А.Галагузова розглядають осіб (дітей), які потребують допомоги чи підтримки у процесі їх соціалізації [1; 15], а суб'єктами (О.В.Безпалько) – як організації, так і фізичні особи, що реалізують соціальну політику та допомогу об'єктам соціально-педагогічної діяльності [1]. За визначенням В.А.Нікітіна, суб'єктом виступає соціальний педагог, який володіє загальною і спеціальною теорією та практикою соціально-педагогічної діяльності [16]. Узагальнюючи поняття „об'єкт та суб'єкт” соціально-педагогічної роботи, ми погоджуємося з думками О.В.Безпалько, М.А.Галагузової та В.А.Нікітіна, які об'єктом вважають певну особу, яка потребує допомоги, захисту чи підтримки в процесі її соціалізації та саморозвитку, а суб'єктом – фізичні особи, органи та організації, які здійснюють допомогу у вирішенні складних життєвих ситуацій.

Існують різноманітні підходи щодо визначення принципів соціально-педагогічної діяльності як основи для її здійснення. Так, Т.Ф.Алексєенко визначила принципи соціально-педагогічної діяльності

як: принцип гуманізму, орієнтований на особистість, її потреби та можливості; принцип демократизму виявляється у створенні комфортних умов для ефективної співпраці; принцип компетентності виражається у фаховій підготовленості суб'єкта діяльності [9, с.49]. Подібно принципи соціально-педагогічної діяльності трактує В.А.Нікітін. Науковець також виділяє особистісно-гуманістичний принцип, під яким розуміє індивідуальний підхід у здійсненні соціально-педагогічної роботи; принцип соціальності виражається у набутті особою соціальності в процесі її соціалізації; принцип розвитку значить, що педагог завжди повинен вдосконалювати свої знання у процесі своєї діяльності [16, с.44–45]. Науковці О.В.Безпалько та А.Й.Капська дійшли спільної думки щодо визначення ефективних принципів соціально-педагогічної діяльності. Важливими є думки науковців щодо об'єднання принципів у певну систему, до складу якої входять: соціально-політичні, психолого-педагогічні, організаційні та специфічні принципи соціально-педагогічної діяльності. У свою чергу їм підпорядковуються принципи, які детальніше конкретизують свої завдання. Так, до соціально-політичних принципів, які визначають залежність змісту соціально-педагогічної діяльності від соціальної політики держави, належать: принцип законності та прав людини, принцип державного підходу до завдань соціально-педагогічної діяльності, принцип зв'язку змісту і форми діяльності фахівця з конкретними умовами життєдіяльності особистості. До психолого-педагогічних принципів, які є найбільш дієвими у контексті нашого дослідження, належать: принцип сприяння самореалізації дітей та молоді у всіх сферах їх життєдіяльності, принцип диференційованого та індивідуального підходу до об'єктів соціально-педагогічної діяльності, принцип цілеспрямованості – фахівець повинен досягати поставленої мети, принцип системності заперечує фрагментарність та епізодичність при вирішенні соціально-педагогічних завдань. Серед організаційних варто виділити: принцип компетентності кадрів, принцип інтеграції – полягає у координації діяльності державних та громадських організацій, щодо комплексного вирішення поставлених проблем, та принцип контролю і перевірки виконання заходів соціального захисту, гарантованих державою. Найбільш характерними та функціональними при здійсненні соціально-педагогічної діяльності є специфічні принципи. До них належать: принцип гуманізму – людина найвища цінність, принцип незалежності – передбачає допомогу та підтримку всім хто її потребує, принцип клієнтоцентризму покладений у дотриманні пріоритетних прав об'єкта соціально-педагогічної діяльності, принцип опори полягає у активізації особистості у вирішенні її життєвих проблем, принцип конфіденційності, принцип толерантності та принцип максимізації полягає в оптимальному використанні ресурсів для ефективного вирішення соціально-педагогічних завдань [1; 10].

Висновки... Отже, соціально-педагогічну діяльність як і соціально-педагогічну роботу доцільно розглядати як вид педагогічної діяльності, який характеризується послідовністю та системністю дій, здійснюється педагогом (соціальним педагогом) і спрямований на дітей та їх батьків (вихователів), які потребують психолого-педагогічної допомоги для успішної адаптації та повноцінного функціонування у сучасному суспільстві. Об'єктом соціально-педагогічної роботи вважають певну особу, яка потребує допомоги, захисту чи підтримки в процесі її соціалізації та саморозвитку, а суб'єктом – фізичні особи, органи та організації, які здійснюють допомогу у вирішенні складних життєвих ситуацій.

Проаналізувавши різноманітні підходи до визначення принципів соціально-педагогічної роботи, вважаємо найбільш дієвими та опорними, принцип компетентності суб'єктів соціально-педагогічної діяльності (від високого професійного рівня фахівця залежатиме ефективність та результативність роботи), принцип індивідуально-гуманістичного підходу до особистості (в центрі будь-якої педагогічної діяльності є особистість, з її власними зовнішніми та внутрішніми характеристиками), а також принципи системності та конфіденційності (одними з достатніх умов результативного здійснення соціально-педагогічної роботи є послідовність та системність).

Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні особливостей соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями.

Список використаних джерел та літератури:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посіб. / Безпалько О. В. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 134 с.
2. Вступ до соціальної роботи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. – К., Академвидав, 2005. – 304 с.
3. Закон України „Про освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.osvita.org.ua/pravo/law_00/part_1.html
4. Лукашевич М. П. Теорія і методи соціальної роботи : навч. посіб. / М. Лукашевич, І. Мигович. – [2-е вид.] – К. : МАУП, 2003. – 168 с.
5. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику : [учеб. пособ. для студ.] / Мудрик А.В. – М. : Институт психологии, 1997. – 365 с.
6. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / Степан Сергійович Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560 с.
7. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

8. Соціальна педагогіка : підруч. / [Капська А. Й., Міщик Л. І., Зайцева З. І., Безпалько О. В. та ін.] ; за ред. А. Й. Капської. – [2-е вид.]. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 256 с.
9. Соціальна педагогіка : теорія і технології : підруч. / [Алексеев Т. Ф., Басюк Т. П., Безпалько О. В. та ін.] ; за ред. І. Д. Звереві. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 316 с.
10. Соціальна робота : технологічний аспект : навч. посіб. / [Капська А. Й., Безпалько О. В., Вайнола Р. Х., Вакуленко О. В. та ін.] ; за ред. А. Й. Капської. – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – 352 с.
11. Тюття Л. Т. Соціальна робота : теорія і практика : навч. посіб. / Тюття Л. Т., Іванова І. Б. – [2-ге вид.] – К. : Знання, 2008. – 574 с.
12. Філософський словник соціальних термінів / [за ред. В. П. Андрущенко]. – Київ – Харків, 2002. – С. 546.
13. Теория социальной работы : [учеб. / под ред. проф. Е. И. Холостовой]. – М., 1998. – 334 с.
14. Технологии социальной работы : [учеб. / под общ. ред. проф. Е. И. Холостовой]. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 400 с. – (Серия „Высшее образование”).
15. Социальная педагогика : Курс лекций : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Галагузова Ю. Н., Штинова Г. Н., Тищенко Е. Я. и др.] ; под. общ. ред. М. А. Галагузовой. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 416 с.
16. Социальная педагогика : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / под ред. В. А. Никитина]. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 272 с.

Аннотация

И.М.Шоробура, М.М.Ворнык

Теоретические аспекты социально-педагогической работы

В статье уточнена сущность дефиниций „социальная работа”, „социально-педагогическая деятельность”, „социально-педагогическая работа”. Определена основная цель, а также объекты и субъекты социально-педагогической работы. Выделены и охарактеризованы основные её принципы: принцип компетентности субъектов социально-педагогической работы, принцип индивидуально-гуманистического подхода, принцип системности и конфиденциальности.

Ключевые слова: *социальная работа, социально-педагогическая деятельность, социально-педагогическая работа, принципы социально-педагогической работы.*

Summary

I.M.Shorobura, M.M.Vornyk

Theoretical Aspects of Social-Pedagogical Work

The essence of such definitions as: „social work”, „social-pedagogical activity” and „social-pedagogical work” has been specified in the article. The main aim, subjects and objects of social-pedagogical work have been defined. The basic principles are considered: principles of subjects competence of social-pedagogical activity, principle of individual-humanistic approach, system and confidential principles.

Key words: *social work, social-pedagogical activity, social-pedagogical work and the principles of social-pedagogical work.*

Дата надходження статті:

„15” березня 2011 р.

УДК 371.134:78.071.4+785 (045)

В.Б.ШУБИНА,

викладач

(м.Хмельницький)

Роль фортепіанного ансамблю у формуванні професійних музичних умінь та навичок майбутніх вчителів музики

В статті подається визначення терміна „фортепіанний ансамбль”, класифікація його видів і жанрів. Простежуються історичні передумови виникнення і розвитку фортепіанного ансамблю, обґрунтовуються розвивальні можливості фортепіанної ансамблевої музики, а також розглядається роль фортепіанного ансамблю в формуванні професійних музичних умінь та навичок майбутніх вчителів музики.

Ключові слова: *ансамбль, фортепіанний ансамбль, фортепіанний дует, музичні уміння, музичні навички.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Останнім часом в фортепіанній педагогіці все частіше проявляється інтерес до фортепіанного ансамблю не тільки як до різновиду виконавської діяльності, але і як до навчальної форми гри на інструменті, яка може значно підвищити зацікавленість студентів. Гра в ансамблі не тільки ідеально корегує виконавські прийоми, але й розвиває такі якості майбутнього спеціаліста, як відчуття товариства і взаємодопомоги, відповідальності за виконання твору в цілому, вміння підкорювати свої бажання і почуття основному завданню – розкриттю ідейно-художнього задуму композитора. Ансамблеве виконання породжує у